

## EUSKERAZKO BERTSOKERAK

ZATARAIN'darr Anbrosi

«Orixe» zanak eskaturik' oraiñ ogeitamasei urte inguru idazkitxo bat egin nuan, eta idazki artan esandakoen muiña besterik ez tet oraiñ agertuko.

Lenengo' *bertso* izenaren adierazpena gaztelerazko *verso* izenarena *eztala* esan bearko det, *estrofa* izenarena baizik. Ingelesez *verse* itzak *line* adierazten du batzuetan, eta beste batzuetan *stanza*; alemanez ere berdin, *Vers* itzak batzuetan *Strophe* adierazten du, eta beste batzuetan *Gedichtszeile*. Gaztelerazko eta italerazko *verso* eta prantzesezko *vers* adierazteko' guk ingelesek eta alemanek bezela *lerro* edo *bertso-lerro* esan genezake.

Oraiñ askok *bertso* itzaren ordezt *ahapaldi* itza darabilkie, euskaldunago dalakoan noski. Baiña adierazpen ori Azkue'ren oker bat besterik ezta. Ona Azkue'k bere iztegian diona: *Ahapaldi* 1.º (S. P., BN-am) estrofa, copla: Bizpahirur ahapaldi egin ditudalakotz, izan niz kondenaturik (BN).—2.º injuria. Erran behar da miserikordios dela Jainkoa, hunelako ahapaldiak, hunen itxusiak, pairatzen dituenen. (Ax. Villasante'ren agerpenean 89; 197 a). Ikusi Sota-Lafitte-Akesolo iztegian *ahapaldi* itza.

\*  
\*   \*  
\*

Euskal kanta geienen bertsoak iru sail nagusitan sartzen dira: lerro aundizkoak, lerro artaiñazkoak, eta lerro ttikizkoak. Lerroak berriz'puntutudunak naiz puntugabeak dira.

Lerro aundi puntudunak zortzi piku (eleki, izki, «silaba») ditu, puntugabeak berriz amar, bosna izkizko bi zatitan. Lerro artaiñak zortzi izkiko puntugabeak eta zazpi izkiko puntudunak izaten dira. Lerro ttikiak berriz' zazpi izkiko puntugabeak eta sei izkiko puntudunak.

Bertsoak geienetan lau, sei, zortzi naiz amar lerrokoak dira. Arruntenak puntua bi lerrotik beñ eduten dude, baiña puntu geiagokoak ere ugari dira.

Ona bertso arrunten zerrenda, bertsojera bakoitzeko adibide batekin:

Lauko aundia:

(10 - 8p)<sup>2</sup>

Aitta San Migel Iñurreta'ko,  
zeru altuko loria:  
agura zarrak dantzan ikusi  
ta ak egitten jok barria!

Lauko artaiña:

(8 - 7p)<sup>2</sup>

Kazkarotak badakite  
trikun-trakun egiten,  
oilloñuak ebatsi ta  
sasipean gordetzen.

Lauko trikia:

(7 - 6p)<sup>2</sup>

Altzak orria zabal  
Begoña-ganean,  
asko be zabalago  
Basobaltz-aldean.

Seiko aundia:

(10 - 8p)<sup>3</sup>

Joxe Joakin, nere laguna,  
zor dizut grazi aundiya;  
¿siaskatikan etortzen al'da  
dontzellatasun guztiya?  
nik berdiñian nayago nuke  
amak besuan aziya.

Seiko artaiña:

(8 - 7p)<sup>3</sup>

Hasperena, habilua  
maitenaren borthala:  
habil eta erran izok  
nik igorten haidala;  
bihotzian sarr hakio  
hura eni bezala.

Seiko trikia:

(7 - 6p)<sup>3</sup>

Oles ezkonberriak,  
Yaungoikoak gau hun:  
toberaketan gatoz  
bost edo sei lagun,  
zuen baimenarekin  
kantatu ditzagun.

Zortziko aundia:  
(10 - 8p)<sup>4</sup>

Deboziorik batere gabe  
plaza batera bezala,  
maiz elizara doazin oiek  
¿zer ari dire orrela?  
Gorputzez mezan, gogoz tabernan  
egon izaten gerala:  
gure arimen lazakeriak  
Yinkoak barka ditzala.

Zortziko artaiña:  
(8 - 7p)<sup>4</sup>

Jentetan den ederrena  
vmen dvzv agota:  
bilho holli, larrv xuri  
eta begi ñabarra.  
Nik ikhusi artzaiñetan  
zv zira ederrena:  
ederr izateko aments  
agot izan behar da?

Zortziko ttikia:  
(7 - 6p)<sup>4</sup>

¿Norat zoazi hola,  
zu adixkidia?  
-Donapaleo'ra dut  
egungo segida;  
urreño bat deramat  
bertze baten bilha,  
baldin laphurtarr hoiek  
jalgitzen badira.

Amarreko aundia:  
(10 - 8p)<sup>5</sup>

Kantoreño hauk gure herrian  
amodioain gainean,  
berri-berriak emanak dire  
bazko-biharamunean.  
Uso-paloma xuri eder bat  
nendukan sare-artean;  
ene sareak usorik gabe  
mihatu nituenean'  
harritu nintzen lumatu gabe  
nola joan zen airean.

Amarreko ttikia  
(7 - 6p)<sup>5</sup>

Sortzean bezalaxe  
xortean agertu,

buluzgorri bainintzen'  
han naute ikertu;  
aitzindaria etzen  
lan hortan izertu,  
duda-mudarik gabe  
ninduen onhartu:  
mainku oker naizela  
ezpaitzen ohartu.

Amabiko ttikia  
(7 - 6p)<sup>6</sup>

Probintziarrek zuten  
prekozionia,  
berekin ekarria  
pertsu-emailia:  
berendako zeukaten  
arras bitoria,  
urrun zen pentsatzia  
partida galtzia,  
kanturik egin bada'  
eztaite egia,  
erretzen ahal dute  
oraiko kopia.

Amalauko ttikia:  
(7 - 6p)<sup>7</sup>

Sortuz geroz guziek  
zor dugu hiltzia,  
deusik eztuzu gure  
munduko bizia;  
kita, kita dezagun  
hemengo hauzia,  
garbiki dugun ikher  
gure kontzentzia,  
bertze munduan baita  
gure justizia.  
¡Zer tenore trixtea  
azken sententzia!,  
oi eternitateko  
penaren luzia!

Bertso arrunt oieri puntu bat edo geiago erantsirik' beste bertsokera batzu sortzen dira. Ona olako bertso zerrenda bat:

Iru puntuko lauко aundia:  
(8p)<sup>2</sup> (10 - 8p)

Urondoetan ahate,  
bortv goretan lanhape:

hi bezalako inpertinentak  
ez enetako ahalke,

Iru puntuko lauko artaiña  
(7p)<sup>2</sup>-(8 - 7p)

Nere senar tontozko,  
arto-jale aundizko:  
zazpi talo bear ditu  
otorduan jateko.

Iru puntuko lauko ttikia:  
(6p)<sup>2</sup>-(7 - 6p)

Or goian etxea,  
jo daigun atea;  
gizonak bentanara  
nekez irtetzea!

Lau puntuko seiko aundia:  
(8p)<sup>2</sup>-(10 - 8p)<sup>2</sup>

Lau eta zortzi hamabi,  
Abenduan Eguberri:  
maitearekin pasa nintzazke  
nonbait zonbait oren-erdi;  
orenak ere joan litzake  
izanez ongi-ethorri.

Lau puntuko seiko artaiña:  
(7p)<sup>2</sup> - (8 - 7p)<sup>2</sup>

Praube hura da izan  
zazpi erresumatan,  
egvn oroz meza entzvn  
bi mila elizatan:  
Barkoxe'n bezala aphezek  
tratavrik ez izan.

Bost puntuko zortziko aundia:

(10 - 8p)<sup>2</sup> - (8p)<sup>2</sup> - (10 - 8p)

Bedinkatua izan dedilla  
etxiontako jendia;  
pobre ta umil dabillenenzat  
badute borondatia.  
Santa martiri maitia  
dago errukiz betia:  
arek alkantzatuko digula  
osasuna ta pakia.

Bost puntuko zortziko ttikia:

(6p)<sup>2</sup> - (7 - 6p)<sup>3</sup>

Adio Ahvzki  
eta Nabolegi,

dolv eiten deiziet  
Lakharsorho'reki;  
goraintzi errozie  
Ziprian Phino' ri,  
milesker derogvla  
haren karesari.

Bost puntuko seiko aundia:

$$(8p)^2 - (10 - 8p) - (8p)^2$$

Usoa ederr aidian,  
ederrago mahainian;  
zure parerik eztut ikusi  
nik Espainia guzian,  
ez eta ere Frantzia'n  
iguzkiaren azpian.

Lau puntuko bosteko aundia:

$$(8p)^2 - (10 - 8p) - 8p$$

Arraiñak eijer begia,  
oi neskatila faltsia!  
Txoriño batek erran zeitadan  
biga-bostetan egia:  
zu etzinelaren enia.

Lau puntuko zazpiko aundia:

$$(10 - 8p)^3 - 8p$$

Ezkondu nintzen gaztettodanik  
gogoak hala emanik;  
ezpain xuria andregeiari  
nion bethi ikusten nik,  
ezpainakien sudurr-azpian  
emaiten zela irinik:  
hortaz nago doluturik.

Sei puntuko zazpiko aundia:

$$(8p)^2 - (10 - 8p) - (8p)^3$$

Kantatzen bear det asi  
nola bear dan ikasi;  
len interesa franko banuen'  
orain jun zaizkit igasi:  
andrea ein zaut nagusi,  
saltzea luke merezi  
iñork nai balu erosi.

Zazpi puntuko zortziko aundia:

$$(8p)^3 - (10 - 8p) - (8p)^3$$

Goizean diru-kontatzen,  
arratserako gastatzen  
bazkari onak jokatzten;

kafeak artuz, kopak edanez,  
edari fiñak garbitzen;  
egiñik eztet ukatzen;  
oraiñ ezpafiñak nekatzen,  
sardiñ-ezurak zupatzen.

Bost puntuko bederatziko ttikia:

$(7 - 6p)^4 - 6p$

Munduan naizela ni  
badu zonbait urthe;  
holako izarrikan  
eztut ikus uste,  
iduzkiaren pian  
kausi elaiteste;  
sartu zait bihotzean,  
jalgitzea nekhe:  
hainitz nuen maite.

Sei puntuko amarreko ttikia:

$(6p)^2 - (7 - 6p)^4$

Hogeamazazpin  
ni etsaien artin,  
haien nabastarrien  
ezin svportatin;  
kolpatv vkhen zien  
gai batez vlvhvpin  
ene adiskide bat  
etsaia zen ustin,  
eta eni behartv  
berriz ihes egin.

Zazpi puntuko amaikako ttikia:

$(7 - 6p)^3 - (6p)^3 - (7 - 6p)$

Agurr agur Juantxo  
¿zer modu daukazu?  
Probe eta alegera  
¿zer esan biozu?  
beste interesarik  
munduan eztozu.  
Soka bat ekatzu,  
lotu bear dozu,  
baiña ezin lotu:  
agintzen deuskuena  
egin bear dogu.

Azkenik'lerro guztiak puntudun dituden bertsoak ere badira; ona batzu:

Lau puntuko lauko aundia:

(8p)<sup>4</sup>

Ortzirale arratsian  
Garruze'tik jin nindian;  
afaldu behar bidian,  
paluak hartu nintian.

Sei puntuko seiko aundia:

(8p)<sup>6</sup>

Mehetegiko xakurra,  
zangoz errainez makurra,  
berga bat luze muthurra,  
larrutik hurbil hezurra:  
urthe guzia barurra,  
zeren den toki xuhurra.

Bertso aundi, artaiñ eta ttiki oiez gaiñera' bertso berberaren barruan bi naiz iru eratako lerroak dituden bertsoak, *bertso naasiak* deritzakeenak, ugari dira. Oietako mordoska bat oraiñ emen agertuko dut.

Lauko ttiki aundiduna:

(7 - 6p) - 10 - 6p

Ama zureak neri  
parean pasata  
eztit agurrik egin, maitea,  
bestera jirata.

Zortziko ttiki aundiduna:

(7 - 6p)<sup>2</sup> - 10 - 6p - (7 - 6p)

Jarrikitzen ninduzun  
izarr ederr hari,  
nola mariñel ona  
bere orratzari.  
Jende onak, ots, atentzione  
arrazoin huneri:  
etzieztela fida  
amodioari.

Sei puntuko zortziko aundi ttikiduna:

(8p - 8p - 10 - 6p)<sup>2</sup>

Nik badet gizalegea,  
Prantxixku'k baiñon obea;  
beste tatxarik etzait arkitzen  
arrote pobrea:  
ijenioa noblea,  
kortesi paregabea.  
¿Neri ezurrak austeko non dek  
abilidadea?



Lau puntuko seiko aundi ttikiduna:

$(8p)^2 - (10 - 8p) - (7 - 6p)$  Erregek gizon ederrik  
gardetan badu segurik;  
Lekunberri'ko brigada hortan  
batto orenen gainetik,  
neskatxen enganatzen  
ezpaitu parerik.

Lau puntuko seiko naasia (aundi eta artaiñ):

$(8p)^2 - (8 - 7p)^2$  Agurr etxekandera  
gure diruen jabia:  
berriz ere behar dugu  
arnoakin ogia,  
bai eta 're arratsian  
kartekilan argia.

Sei puntuko zortziko ttiki naasia (bi punto-lerro artaiñ)

$(7 - 6p)^2 - (7p)^2 - (6p)^2$  Xori erresiñula  
orenen gehien,  
bestek beno hobeki  
hark beitu khantatzen;  
harek du inganatzen  
mundia bai tronpatzen,  
bera ez ikhusten,  
bai botza entzuten.

Bi muturreko eta lau puntuko zortziko ttiki lerro aundiduna:

$(7 - 6p)^2 - 10 - 6p - (7 - 6p)$  Amodioa duzu  
arrosaren pare:  
usaina badu eta  
ondoan arhantze;  
ene maitia, enainte egon  
zugana jin gabe,  
hil behar banu ere  
hiru egun gabe.

Bost puntuko zazpiko naasia (lau lerro aundi eta iru ttiki)

$(10 - 8p) - (6p)^2 - 6q -$  Ene andrea' andre ttipia,  
 $- (10 - 8q)$  bainan emazte garbia;  
xoriak sasia  
erne kantatzian  
bethi jeikia da:  
gero pitxerra buruan doa  
lasterr ithurrietara.

Arrotza jiten bada etxera'  
ezpainetan du irria;  
hari ohoreak,  
grazia guziak,  
ta mahain xuria:  
huna salda ta arno gorria,  
sototikan ekarria.

Lau puntuko seiko naasia (aundi eta ttiki)

$(10p - 8p) - (6p)^2 - (10 - 8p)$  Iratzarr adi, bekhatoria,  
orai dvk orai ordia;  
gogomak gaxua,  
kontre dvk Jinkua:  
ordv diano egin behar dvk  
harekilako bakia.

Xenpelarr'en sei puntuko bederatzikoa:

$(10 - 8p)^2 - (7p)^2 -$   
 $- 8q - (10 - 8q)$  Iparragirre abilla dala  
askori diot entzuten;  
eskola ona eta musika,  
ori oietaz serbitzen.  
Ni enazu ibiltzen  
kantuz dirua biltzen,  
komeriante moduan:  
debalde pesta preparatzen dut  
gogoa dudan orduan.

Lau puntuko seiko naasia (aundi eta ttiki):

$(8p)^2 - (7 - 6p)^2$  Argizariak zelvtik  
argitzen dizv edderki,  
ene maite pollita  
eztvzv ageri:  
zelvko Jinko Jauna  
¿zer eginen dvt nik?

Zazpi puntuko amarreko naasia:

$(6 - 7p)^2 - (6p)^3 - 6 - 6p - 7p$  Gizon bat niz eta  
ama baten semia;  
pena doloretan  
igaiten dit bizia.  
Eta zu, maitia,  
ene tvrmentia,  
bihotz atxeidia.

Amodiuaren  
gaixki plazatzia  
¿ezta pena handia?

Sei puntuko zortziko naasia (aundi eta ttiki)

$(8p)^2 - 10 - 6p - (8p)^2 -$   
 $- 10 - 6p$

Mendigainean bi pago,  
zeru pollita gorago:  
ene etxola xuri-gorria  
han ederrik dago;  
zola oro artho-zango,  
bipher gorriak dilingo:  
herri guzian, mundu guzian  
¿nor da urusago?

Bost puntuko seiko naasia: amar pikuko bi lerro, eta lau lerro ttiki:

$(10p)^2 - (6p)^2 - (7 - 6p)$

¿Orai duzuia deliberatu  
behar zinela serora sarthu?  
Hartuz geroz botu'  
behar da konplitu...  
Zoazi komentura,  
fortuna egizu!

Lau puntuko bosteko naasia (aundi eta artaiñ)

$(8p)^2 - (8 - 7p) - 8p$

Partitu nintzen herritik  
zuri promesa emanik,  
eni fidel egoteko  
ongi gomendaturik:  
eztuzu egin kasurik.  
Ez egoiteko fidelik  
nik eztut ez arrazoinik;  
ene bihotza daukazu  
arras enganaturik:  
hortaz ez izan dudarik.

Kantu onen doiñuaren asiera' erri-kantu aleman batena da:

Seh' ich die Sterne in der Nacht  
am Himmel steh'n in ihrer Pracht,  
senkt sich des Friedens sel'ge Lust  
von ihm herab in meine Brust.

Bertso alemana gure lau puntuko lauko aundia berbera da, baiña azkenengo bi lerroak bi aldiz kantatzen dira, beraz seiko aundia balitz bezela.

Beste bertso-molde bat ere bada, gutxi zabaldua: zortzi pikuko lerro puntugabez eta sei pikuko lerro puntudunez egiña. Ona ale batzu:

Bi puntuko laukoa (puntugabeko lerro artaiñak, puntudun ttikiak):

(8 - 6p)<sup>2</sup>

Oiea jantzirik dago  
almoada birekin,  
nobioak estreñatzeko  
nobia andrarekin.

Iru puntuko seikoa:

(8 - 6p)<sup>3</sup>

Gabon Jainkoak dizuela  
agurr itxekoak,  
agurr itxekoak eta  
auzo guztikoak,  
eta partikularmente  
nobia-itxekoak.

Lau puntuko zortziko artain-ttikia

(8 - 6p)<sup>4</sup>

Manterola'ko errotan  
gizon abilla da:  
nere txakur gorritxo  
ark berak illa da;  
bere orrekiñ eskean  
orr ibillia da:  
zerbait bildu naia badu  
ark familiara.

Antziñatiko beste bertsokera bat ere badegu, Mikoleta'k aipatzen duana, eta oraindik, gutxi bada ere' irauten duana: zazpi pikuzko lerro puntugabez eta bost pikuko puntu-lerroz egiña. Altube'k zionez' doiñuaren indarruneak eta izkuntzari dagozkion mintzorrak alkartzeko' bertso ttiki arruntak baiño askoz ohea da; «Orixe»k zionez berriz' gartzelanizko «seguidilla» dalakoen neurri berberakoa da. Eta biek egia diode. Ona Mikoleta'ren adibide batzu:

Amoren kontentua  
eztaude irauten,  
kanpoan lorak legez  
dira galtzaiten.

Alkarr on baderetxe'  
bertan zeloak  
penaz beteten ditu  
bien gogoak.

Ona adibide berriago batzu:

Antziñakerako laukoa:

(7 - 5p)<sup>2</sup>

Goazen San Juan'era  
gaurr arratsean,  
etorriko gerala  
biar goizean.

Antziñakerako zortziko ttikia:

(7 - 5p)<sup>4</sup>

Orra Mari-Domingi,  
begira orri  
gurekin nai duala  
Belen'a etorri.  
Gurekin nai badezu  
Belen'a etorri'  
kendu bearko dezu  
gona zarr ori.

Antziñakerako lauko ttikizko errezkada luzea:

(7 - 5p)<sup>n</sup>

Mami-jaleak dira  
Errazkin'goak,  
zaporpo makurrak  
Albisu'koak;  
gazurontzi zikiñak  
Baraibar'koak,  
sardiña-saltzailleak  
Iribas'koak.

.....

Sei puntuko antziñakerako amarreko ttikia:

(7 - 5p)<sup>2</sup> - 5p - (7 - 5p)

- 5p - (7 - 5p)

Amabi alkandora  
neuk ekarriak,  
estreiñatu gabeko  
berri-berriak,  
pillan jarriak;  
aien gaiñean berriz'  
urregorriak,  
gustagarriak:  
negarr egin lezake  
nitaz arriak.

Bartso ttikien saillean sartu bearko lirake, agian' bi eratako puntu-lerroak ditudenak, alegia sei naiz bost pikuzkoak. Bosteko lerro oiek, nabarmenago

gerta ditezen' bi letraren tokiz eskubirago asiz idatziko ditut. Ona eredu batzu: Zazpi puntuko amaikako ttiki naasia:

(7 - 6p) - 7 - 5p - (7 - 6p)

-(6p)<sup>3</sup> - 7 - 5p

Illetikan illera  
kontribuzioa,  
aurrak azteko azerr  
alibioa!

Eltzean koipe gutxi,  
dendan olioia:  
¿non da balioa?  
¡Au da erioa,  
purgatorioa!:  
nori bota ez jakin  
maldizioa...

Zortzi puntuko amairuko ttiki naasia:

(7 - 6p) - 7 - 5p - (7 - 6p)<sup>2</sup>

-(6p)<sup>3</sup> - 7 - 5p

Lagunak arturikan  
gutzizko tirrian'  
nere billa enbillen  
bart gaberdian;  
erronkak botatuaz  
prestuezkerian,  
eztik ondo ematen  
nork bere errian;  
egunezko argian,  
euskera garbian,  
jokatu nai nian:  
baiñan enau ipiñi  
iñork premian.

Bederatzi puntuko amalauko naasia:

(7 - 6p) - 7 - 5p - (7 - 6p)<sup>2</sup>

-(6p)<sup>4</sup> - 7 - 5p

Zuzen eraman nai det  
asi dan aria:  
Txirrita, badaukazu  
orren premia.  
Andreak einda jaten  
dedala ogia...  
¡gaizto txarr inbustero  
gezur-kontaria!:  
zure memoria  
ezta ugaria,  
talentu eria,

gorputza nagia:  
errespetu gutxiko  
bertsolaria.

Lau puntuko zazpiko ttiki naasia:

(7 - 6p)<sup>2</sup> - 5p - (7 - 6p)      Kantatzera nijoa  
zelebrekeriak,  
damatxo gazte batek  
beretzat jarriak,  
berri-berriak:  
eztira desonestak,  
bai parragarriak.

Beste batzuetan bertso berean lerro aundien artean puntudun ttikiren bat edo beste agertzen da; ona eredu batzu:

Iru puntuko lauko aundi antziñakerako ttikiduna:  
(8p)<sup>2</sup> - 10 - 5p      Lora polita ontzian  
begiratzen dodanean  
orduan zaukot, nere maitea,  
neure gogoan

Bestelako bertso bereizi batzu ere agertzen zaizkigu, baiña ia bakanak izan oi dira, eta askotan bertsoaren araua edo benetako itxura ateratzea gaitz gertatzen da. Onelako mordoska bat jarriko det emen, baiña sailkatze-saiorik ekin gabe.

Bost puntuko amarreko berezia (bost pikuko lerro puntugabez eta zazpi pikuko lerro puntudunez egiña)

(5 - 7p)<sup>5</sup>      -Gizon gaztia:  
zutaz niz estonutzen,  
zeren eztuzun  
nigana kontinatzen.  
-Kontina niro  
esperantzarik banu,  
bainan beldur naiz  
eztukedan probetxu:  
nitaz bertzerik  
duzula zuk maitatu.

Zazpi puntuko amabiko naasia:

(4-7p) - 7p - (4-7p)<sup>2</sup>  
- (5-7p) - 7p - (5-7p)

Zv zira, zv,  
ekhiaren paria,

liliaren floria,  
 eta mirail  
 ezinago garbia.  
 Iklusirik  
 zure begithartia'  
 elizateke  
 posible maitia  
 dvdan pazentzia:  
 hanbat zirade  
 glorifikagarria!

$(4 - 7p) - 7p - (4 - 7p)^2 - 4$   
 $- 6p^2 - (7 - 6p)$

Oi maitia,  
 trvfatzen zira naski:  
 vdvritzen zait klarki  
 amodioik  
 eztvzvla eneki.  
 Amodio  
 vkaitia ezta aski:  
 behar tvrtzv  
 bestiak oro vtzi,  
 bai eni jarraiki;  
 amodio perfekt bat  
 nik diket zureki.

Bederatzi puntuko bederatziko naasia:

$(10p - 8p) - (6q)^2 - (8r)^2$   
 $- (4s)^2 - 8s$

San Pedruetan ni Mendixa'ra  
 banua zezenetara:  
 jarek bai neskatxak,  
 ederrak, galantak,  
 lekeitiarren aldian,  
 Mendixa'n elizaldian!  
 Ta San Juan,  
 ta San Juan:  
 beti zaukadaz goguan.

Igaztik ona urtebetia:  
 jdenpora onen luzia!  
 ordutik onera  
 gau ta egunetan  
 mudatu leike gaztia  
 mudatu leike gaztia.



Ta San Juan,  
ta San Juan:  
beti zaukadaz goguan.

Sei puntuko zortziko naasia:

$[8p - 7p - 8 - 5p]^2$

Nik aditzea dudanez'  
Leitza'n mutil piñik ez:  
engañatuko zaitue  
solas ederrez;  
ala balira biotzez  
nola diraden itzez'  
etzindueke erreko  
beela ur otzez.

Zortzi puntuko zortziko naasia, bederatzi eta lau pikuko lerrozkoa:

$(9p - 4q)^4$

Gizona ¿nun duk zuhurtzia?  
¿zer, eztakik  
eztela deus ere bizia  
khe bat baizik?  
Higuin zak bihotzez mundua  
oraidanik:  
herioa duk hurbildua  
hireganik!

Azeri-dantza:

$(8 - 5p)^2 - (6q)^2 - (8 - 5q)$

Alpargatak urratu ta  
zapatarik ez,  
Ernio'n gelditu nintzan  
oiñeko miñez;  
auxen dek egia,  
zortziko berria:  
iru txiki ardorekin  
librako ogia.

Lau puntuko zortziko naasia:

$(8 - 6p)^2 - 8 - 8q - 4 - 6q$

Elizara juan eta  
belauniko jarri,  
lenengoko oraziua  
nere maitiari;  
elizan eta kanpuan  
zu beti zera neria,  
aingerua,  
zerutik jetxia.



zuri baitautzut esker  
gure jaun barbera;  
harriturik bakhotxa  
niri dago beira  
bi begiez,  
nik guziak ikhusten  
begi bakhar batez.  
Lehen biez,  
orai batez  
oro ikhusten  
begi batez.

Bederatzi pikuko lerro puntugabez eta lau pikuko puntu-lerroz egindako iru  
puntuko seikoa:  
(9 - 4p)<sup>3</sup>

Ahal balitz ene begia  
zerratvrik,  
ene maite gaztiarena  
argitvrik'  
ezar niro ene odola  
ixuririk.

Lau pikuko eta bost pikuko lerro puntugabez eta lau pikuko puntu-lerroz  
egindako laukoa:  
4 - 4p - 5 - 4p

Mutil mutil,  
jeiki adi:  
argi ote dan  
begira adi.

Zazpi pikuko lerroz egindako iru puntuko bostekoa:  
(7 - 7p)<sup>2</sup> - 7p

Brodatzen ari nintzen  
ene salan jarririk;  
aire bat entzun nuen  
itsasoko aldetik, (bi aldiz)  
untzian kantaturik.

Kantu onen doiñuaren asiera eta Romandie'ko batena berdiñak dira:  
Paul Arma'ren «Chantons les vieilles chansons d'Europe» liburuan itz auekin  
asten da:

Depêchons, bande joyeuse,  
qu'on nous voie tous remuer.  
Et vendangeurs, et vendangeuses  
il s'agit de fair' l'ouvrag'.

Beraz zortzi - zazpi - bederatziz - zazpi piku.

Gure bertsokerak eztira aipatutakoekin bukatzen, beste mordoska bat ere bada, baiña zenbait aldiz bertso-araua edo -eredua garbi ateratzea ezta lan samurra gertatzen. Leen aipatu ditudan oiek ere batzuetan ongi miratu bearra badude.

Esate baterako' Salaberri'ren liburuan «Egyntto batez nindaguelarik» bertsoak onela agertzen dira:

1) 11-8p-8-8p-8-8p; 2) 8-7p-9-8p-9-7p; 3) 8-8p-10-8p-8-7p; 8) 8-7p-9-7p-10-8p. Beraz bertsoaren lenengo lerroa amaika izkikoa agertzen da lenengo bertsoan, eta agian bederatzikoa (jaon gaztia, othoi, pharka) zortzigarrenean; beste sei bertsoetan berriz' zortzi izkizkoa. Seigarren lerroa berriz' lenengo lau bertsoetan zazpi izkizkoa da, bosgarrenean agian zortzikoa (gaiik eztizvt mankatv), eta beste iruretan zortzi izkizkoa.

Araugabetasun ori, iñondik ere' kantuak aoz-ao zabaltzetik sortua da; izan ere' buruz ikasitakoak askotan gaizki gogoratzen ditugu, eta bakoitzak aal duan bezela betetzen ditu orrela sortzen zaizkion zuloak; orren ondorena zer dan badakigu: kantu zaarrak biltzerakoan' kantatzaille bakoitzak bere aldakuntzatxo ematen digula. Orrelakoetan' araua billatzeko laguntzarik aundiena doiñuak ematen digu maiz. Bertso asko izatea ere laguntza aundia gertatzen da, beste askoren artean bertso bat edo beste arau jatorrezkoak agertu oi baitira.

«Erregek gizon ederrik» kantuaren bertso-araua doiñuak eman zidan, bertsoetan agertzen etziran bi izkirentzako bi doiñuki baitzitan. «Lekhunberri'ko brigadan» zionaren ordez' «brigada hortan» idatzi det, eta beste bertsoak ere errez luza ditezke: «ez du denbora luzia» ordez «ezta denbora arras luzia»; «lan eginaz urriki dut» ordez «leen eginaren urriki badut»; «zu zirade mundu huntan» ordez «zu baitzirade mundu hunetan»; «Zuberoa'ko kolonbak» ordez «Zuberoa'ko kolonba batek». «Kantu, kanta, khantore» liburuan Aita Donosti'k jaso etzuan beste bertsoan ere berdiñ egin diteke: «primaderan egin lana» ordez «primaderan nik egin nuena» edo «udaberrian egin nuena» edo «udaberrian eginikako».

Bertsokera-zerrendan sartu ditudan beste bertso guztiak ediren bezela idatzi ditut; *ediren* diot, askotan arauzko bertsoaren billa aritu bainaiz, eta orregatik lenengo bertsoaren ordez besteren bat aukeratu baitet.

*Oarpena*—«Orixe» zanak eskaturik egindako idazki luzeagoa 1945.1.11 egunean asi eta 1945.4.7 egunean edo goroxeago bukatua da.